

TÜRK

2020, Yıl/Year: 8, Sayı/Issue: 21, ISSN: 2147-8872

TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 15.03.2020

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 11.06.2020

Sayfa / Page: 83-97

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Dr. Öğr. Üyesi Can Şen

Bartın Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

cansen20@gmail.com

ŞİNASİ'NİN ŞİİR ÇEVİRİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Öz

Türk edebiyatına Batı edebiyatlarından ciddi anlamda çeviri faaliyetleri Tanzimat döneminde başlamıştır. Bu dönemde özellikle daha fazla etkileşimde olduğumuz için Fransız edebiyatından çeviriler yapılmıştır. Yeni Türk edebiyatında pek çok alanda öncü olan Şinasi'nin ilk baskısını 1859'da *Fransız Lisanından Tercüme Ettğim Bazı Eş'âr* adıyla yaptığı ve 1870 yılındaki ikinci baskısında adını *Tercüme-i Manzume* olarak değiştirdiği eseri küçük hacmine rağmen Fransız edebiyatından şiir alanında kitap çapında yapılan ilk çeviri faaliyeti olduğu için öncü bir eser konumundadır. Racine, Lamartine, La Fontaine, Gilbert ve Fénelon'dan yapılan çevirilerin yer aldığı *Tercüme-i Manzume*'de metinlerin Fransızca asıllarına da yer verilmiş ve eser bu şekilde iki dilli olarak yayımlanmıştır.

Makalemizde ilk olarak Şinasi'nin aldığı Fransızca eğitime ve Fransız edebiyatıyla ilişkisine değindikten sonra *Tercüme-i Manzume*'de çeviri için seçtiği isimlere odaklanarak çeviri faaliyetindeki tercihlerini yorumlamaya çalışacağız. Ayrıca çevirilerin asıl metne bağlılık, nazım birimi ve ölçü gibi yapısal özelliklerini irdeleyerek Şinasi'nin çeviride nasıl bir yol tuttuğunu ve dikkat ettiği hususları belirginleştirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Şinasi, *Tercüme-i Manzume*, Fransız edebiyatı, yeni Türk edebiyatı, çeviri.

AN EXAMINATION ON THE POETRY TRANSLATIONS MADE BY ŞİNASI

Abstract

Serious translation works from Western literature to Turkish literature began in the Tanzimat reform era. During this period, translations were mostly made from French literature, since we were engaged in more interaction with them. A pioneer in many fields of the new Turkish literature, Şinasi's work, which was published in 1859 under the name *Fransız Lisanından Tercüme Ettiğim Bazı Eş'âr* [Selected Poems Translated from French Language], which then was changed as the *Tercüme-i Manzume* [Translation of Poem] in the second edition published in 1870, was a pioneer work, since it was the first translation made in the field of poetry from French literature. In the *Tercüme-i Manzume*, which included the translations made from Racine, Lamartine, La Fontaine, Gilbert and Fénelon, the French originals of the texts were also included, and thus the work was published bilingually.

In this paper, after addressing the French education received by Şinasi and his relationship with French literature, his preferences in translation activity will be interpreted by focusing on the names chosen for the translations in the *Tercüme-i Manzume*. In addition to this, by examining the structural features of translations such as adherence to the original text, type of verse and meter, the path followed by Şinasi and the points he paid attention in his translation works will be clarified.

Keywords: Şinasi, *Tercüme-i Manzume* [Translation of Poem], French literature, new Turkish literature, translation.

Giriş

Osmanlı'da Batı'dan çeviri faaliyetleri Tanzimat döneminden hemen önce başlamış olmakla birlikte ilk çeviriler edebî içerikli değildir (Mete Yuva 2011: 54). Batı edebiyatlarından edebî çeviri faaliyetleri ise Tanzimat'tan sonra başlamıştır. Bunun yanında yeni Türk edebiyatının ve özelde şiirinin 19. yüzyılın ikinci yarısına denk gelen Tanzimat döneminde, Avrupa ve özellikle Fransız edebiyatı etkisiyle doğduğu genel olarak bilinmektedir. Bu dönemde yapılan çeviriler edebiyatın yenileşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Çeviri faaliyetlerinin günümüzde de sürmesine rağmen çevirilerin etkisi bağlamında en önemli dönem Tanzimat'tır (Paker 1987: 31).

Tanzimat döneminde yapılan ilk edebî çeviriler 1859'da yayımlanmıştır. Aynı yıl yayımlanan üç eserden ilki Münif Paşa'nın *Muhaverat-ı Hikemiye*'si, ikincisi Şinasi'nin Fransızcadan yaptığı şiir çevirileri, üçüncüsü ise Yusuf Kâmil Paşa'nın *Télémaque* çevirisidir (Mermutlu 2003: 84, Tanpınar 2007: 174). Şiir çevirileri Şinasi'nin kitap hâlinde yayımlanan ilk eseridir ve Fransızca-Türkçe iki dilli olarak basılan eserin 1859'daki birinci baskısında adı *Fransız Lisanından Tercüme Ettiğim Bazı Eş'âr / Extraits de Poésies et de Prose - Traduits en Vers du Français en Turc* şeklindedir (Mermutlu 2003: 83; Şinasi 1859). Şinasi bu eserini Türkiye'de yaşayan ve yakın dostu olan, aynı zamanda *Courrier d'Orient* isimli bir Fransızca gazete yayımlayan Mösyö

Giampietry'nin matbaasında bastırmıştır (Ebüzziya 1997: 156-157). Hüseyin Seçmen'in Şinasi hakkındaki kitabında bu eserin ilk baskısının kayıp olduğunu (Seçmen 1972: 27) söylemesine rağmen bu doğru değildir.¹ 1870 tarihli ikinci baskıda Şinasi eserinin adını *Tercüme-i Manzume* olarak değiştirmiş (Mermutlu 2003: 83), ilk baskıda kitabın adı olan ifâdeyi bu sefer başlığın altına yerleştirmiştir. Fransızca başlığa ise dokunmamıştır.²

Çalışmamızda Fransız edebiyatından kitap çapında yapılan bu ilk şiir çevirilerini Şinasi'nin Fransızca ve Fransız edebiyatıyla ilişkisi, isim tercihleri ve çevirilerin yapısal özellikleri bakımından ele alacağız.

1. Şinasi ve Fransızca

Yabancı bir dilden edebî eser çevirisi yapabilmek için o dili bilmek ilk şart olmakla beraber bu tek başına yeterli değildir. Bunun yanında çevirmenin o dili iletişim aracı olarak kullanan halkın yaşamını ve kültürünü de bilmesini gerekmektedir (Cömert 1978: 19). Zira çeviri eylemi sadece kelimelerin/cümlelerin anlamlarının aktarımı olmamakla birlikte sadece iki dil arasında bir duygu/düşünce aktarımı da değildir. Çeviride kültürel bir aktarım da sürece dâhil olmaktadır (Odacıoğlu 2019: 244). Bu noktada Şinasi'nin avantajı eğitim için Fransa'ya giderek burada Fransız kültürünü ve edebiyatını tanıma imkânı bulmasıdır.

Bu açıdan Şinasi'nin çeviri faaliyetinin daha iyi anlaşılabilmesi için onun Fransızcayla olan ilişkisinin bilinmesi gerekmektedir. Şinasi'nin Fransızcayla tanışması ilk devlet görevi olan Tophane Müşirliği'ndeki memurluğu esnasında olmuştur. O, bu kurumda İbrahim Efendi adındaki bir zâtin usta-çırak ilişkisi içinde öğrencisi olmuş (Ebüzziya 1997: 55) ve daha sonra ihtida ederek Reşat Bey adını alan Fransız asıllı subay Conte Charles Châteaunneuf'tan tahminî olarak altı ila sekiz yıl Fransızca dersi almıştır (Ebüzziya 1997: 56-57).

Bu derslerle Fransızcasını belli bir seviyeye çıkaran Şinasi, 1848'de çalıştığı Tophane Müşirliği'ne başvurarak Fransızca bildiğini, Fransa'ya giderek yabancı dil bilgisini geliştirmek ve yükseköğrenim görmek istediğini beyan etmiştir (Ebüzziya 1997: 58-59). Bu talebinin kabul edilmesiyle 1849 yılının mart ayı sonralarında Fransa'ya gitmiştir (Ebüzziya 1997: 75). Şinasi normal bir öğrenci şeklinde değil, devlet tarafından kendisine bunun için maaş bağlanarak memur statüsünde bir öğrenci olarak Fransa'ya gönderilmiştir (Ebüzziya 1997: 76).

Şinasi, Fransa'ya vardığında dil sorunu yaşamamıştır. Hatta Paris'in önemli edebî çevrelerine girme imkânı bulmuştur. Bu, büyük oranda onun Châteaunneuf'tan aldığı derslerin olumlu neticesidir (Ebüzziya 1997: 79). Burada önemli oryantalistlerden Samuel Sylvestre de Sacy ile dostluk kurmuş ve onun aracılığıyla o dönemde Fransa'nın tek şarkiyat derneği olan Société Asiatique'in üyeliğine kabul edilmiştir (Ebüzziya 1997: 82). Bunun yanında Renan, Pavet de Courteille ve Lamartine gibi önemli Fransız yazar ve şairleriyle de ilişki kurmuştur (Ebüzziya 1997: 91).

¹ Eserin ilk baskısına İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nın dijital arşivinden ulaştık. İlk baskının kapağı için bakınız: Ek-1.

² Şinasi (2005). *Bütün Eserleri*. Haz. İsmail Parlatır ve Nurullah Çetin. Ankara: Ekin Kitabevi, s. 52-53. Makale boyunca Şinasi'nin eserlerinden parantez içinde verilecek sayfa numaraları bu baskıdandır.

Bu süre içerisinde Fransızcasını iyice ilerleten Şinasi, Sadrazam'a bu durumu arz etmiş ve hangi alanda eğitim almasının uygun olacağını sormuştur. Maliye eğitimi alması kendisine bildirilince Fransız Maliye Bakanlığı'nda staja başlayarak burada uygulamalı olarak maliye öğrenmiştir (Ebüzziya 1997: 90).

1854'ün sonlarına kadar, yani altı yıldan fazla bir süre Fransa'da kalan Şinasi (Bilgegil 1972: 35; Ebüzziya 1997: 99) burada Fransızcasıyla edebî bilgisini geliştirmiş, maliye ilmini öğrenmiştir. Ülkeye döndükten sonra onun hakkında Sadâret makamı tarafından yazılan bir tezkerede "(...) *Paris'te ulûm-ı edebîyye ve ma'arif-i sâ'ireyi iktisâb ettiği[nin]* (...)" de belirtildiğini ifade eden M. Kaya Bilgegil, buradan yola çıkarak onun Fransa'da edebiyata gösterdiği ilginin resmî bir belgeye geçecek derecede olduğunu altını çizmiştir (Bilgegil 1972: 34). Şinasi'nin resmî kayıtlara dahi geçen bu ilgisinin meyvelerinden birisi ilk kitabı olan *Tercüme-i Manzume*'dir.

2. Şinasi'nin Çeviri için Tercih Ettiği İsimler

Bir çevirmenin kendi anadiline çevirmek için seçtiği yazarlar/şairler (eğer sadece maddî kazanç için yahut sipariş üzerine çeviri yapmıyorsa) onun ilgi alanlarını da yansıtır. Şinasi'nin *Tercüme-i Manzume*'de eserlerinden parçalar çevirdiği beş isimden dördünün (Racine, La Fontaine, Gilbert ve Fénelon) 17. yüzyıl Fransız Klasisizmi'nin temsilcilerinden olmaları (Kefeli 2017: 27-28), sadece Lamartine'in Romantizm'e bağlı olması (Kefeli 2017: 69-70) Şinasi'nin yöneliminin Klasisizm'den yana olduğunu göstermektedir. Şinasi'nin bu tercihleri bağlamında Abdülhalim Aydın'ın yorumu önemlidir:

"(...) Onun bu dönemde cari olan Romantizme yönelmeyip bir asır öncesi yaşanmış Aydınlanma Çağıyla meşgul olması bu bağlamda ilginçtir. 1849 yılında Fransa'ya ilk gittiğinde realizm doğum sancularını yaşasa da bu tarihlerde dünya edebiyatını büyük ölçüde sarsan romantizmin etkileri devam etmekteydi. Ayrıca Hugo hala yaşıyordu ve tüm nüfuzu Fransa ve Avrupa'da sürmekteydi. Buna rağmen Şinasi'nin romantizme ve Hugo'ya ciddi anlamda iltifat etmemesi ve bir asır öncesi yaşamış filozoflardan yana seçim yapması onun Türk medeniyetinin bu dönüşüm noktasında hangi parametreleri esas aldığını göstermesi açısından son derece ilginçtir. (...)" (Aydın 2017: 23)

Şinasi'nin esas aldığı parametreler Klasisizm'in ilkeleri olan evrensel yönelme, akli ön plana alma, doğruluk, tabiiyet ve ahlâkîliktir (Kefeli 2017: 28-29). Divan şiirinde ve tasavvuf düşüncesinde sınırlı oluşuyla küçümsenen akli, Türk şiirinde ilk kez ön plana alan Şinasi olmuştur (Enginün 2012: 14-15). Bilhassa bu noktada Klasisizm'den gelen bir etki bariz olarak görülmektedir. Fransa'da eğitim gördüğü yıllarda bilim ve sanatta yükselmiş bir Fransız medeniyetiyle karşılaşan Şinasi, bu medeniyetin temellerinde aklin yattığını bizzat gözlemlemiştir. Bu doğrultuda onu daha ziyade etkileyen "akıl" kavramı olmuştur.

Şinasi'nin akıldan yana olan tercihi onun Fransız edebiyatıyla olan ilişkisini de şekillendirmiştir. Kendisinden önce yaşamış ve akli önceleyen Klasisizm'e bağlı isimlerden etkilenirken Fransa'da bulunduğu yıllarda eser veren Romantiklere yönelmemiştir. Yurda döndükten sonra Klasisizm'in başta akıl olmak üzere ilkelerini şiirlerinde ve yazılarında işleyen (Duman 2016: 74) Şinasi, Türk edebiyatı ve düşüncesi için yeni olan bu fikirleri ilk kez çevirileriyle topluma yansıtmaya çalışmıştır.

Kenan Akyüz, Şinasi'yi bu doğrultuda Klasisizm'in tesirinde oluşu, akıl prensiplerine bağlılığı ve lirizmden uzaklığı ile Boileau'ya benzetmektedir (Akyüz 1995: 43). Zira Şinasi, Fransız Klasiklerinin yaptıklarını Türk edebiyatı ve düşüncesinde yapamaya çalışan bir isimdir. Tüm bunlar, Şinasi'nin çevirilerinde ağırlığı Klasiklere vermesinin sebebini de açıklamaktadır.

Çalışmamızın bu kısmında Şinasi'nin çeviri için seçtiği isimler ve eserler üzerinde tek tek duracağız. Burada ilk olarak dikkatimizi çeken husus, Şinasi'nin daha fazla çeviri yaptığı isimden daha az çeviri yaptığı isme doğru bir sıralamayla eserini düzenlemesidir. Biz de çevrilen isimleri bu sırayla ele alacağız.

2.1. Racine

Jean Racine (1639-1699) Şinasi'nin eserinde en fazla yer verdiği isimdir. Racine aslında bir tiyatro yazarı olmakla birlikte Antik Yunan'da ve Klasisizm'de piyesler manzum olarak yazıldığı için Şinasi onu şiir çevirileri yaptığı eserine almakta beis görmemiştir.

Racine, Klasikler içerisinde gerçekliğe ve doğala yönelişi en iyi dile getiren isimlerden biri olarak kabul edilmiştir (Vardar 1998: 189). Din eğitimi alan ve bunun yanında Yunanca öğrenerek Antik Yunan kaynaklarına eğilme imkânı bulan Racine, aldığı dinî eğitime rağmen dünyevî bir hayat sürmüştür; yaşı ilerledikçe bu hayat tarzından pişmanlık duyarak yeniden dine yönelmiştir (Vardar 1998: 190-192). Racine'in trajedilerinde insanoğlu tutkularının ve kaderinin elinde bir oyuncak gibi ele alınmıştır. Bu yönüyle onun eserleri tanrıların ve kaderin hüküm sürdüğü Antik Yunan tiyatrosuna bağlıdır (Vardar 1998: 200).

Ziyad Ebüzziya, Şinasi'nin Fransa'daki öğrencilik yıllarında Kraliyet Tiyatrosu'nun Racine'in eserlerini sahnelediğini ve onun, bu Racine temsillerini izlediğini düşünmektedir (Ebüzziya 1997: 341). Bunun yanında Racine'in piyeslerindeki insana ve dine yönelik yaklaşım Şinasi'yi etkilemiş olabilir. Şinasi'nin Racine'den seçtiği parçalardaki dinî içerik bunu somutlaştırmaktadır. Ayrıca Şinasi'den sonra yapılan çevirilerde de dinî konulu şiirlerin ilgi gördüğü bilinmektedir (Metey Yuva 2011: 60).

Şinasi, Racine'in dört eserinden parçalar çevirmiştir. Bunlardan ilki *Esther*'in üçüncü perde dördüncü sahnesinden dört beyittir. Bu beyitlerden ilk ikisini şöyle çevirmiştir:

*“Hüdâ-yı mutlak-ı arz u semâvât azze sübhâne
Değildir öyle kim sehv anı tasvîr eyler â'yâne*

*Adıdır lem-yezel, sun'udur âlem, istimâ eyler
Figânın ol hakîrin kim anı rencide eylerler”* (s. 55)

Racine'in son piyeslerinden olan 1689 tarihli *Esther*'in konusu Kitab-ı Mukaddes'ten alınmıştır. Piyeste Pers Kralı Assuérus, vezirinin kışkırtmasıyla ülkesindeki tüm Yahudileri katletmeye karar vermişken karısı Esther'in buna engel olmasıyla Yahudilerin kurtuluşu işlenmiştir (Vardar 1998: 199). Dolayısıyla eser dinî içeriklidir ve Şinasi'nin çevirdiği beyitler “*Hâk-teâlâ azamet âleminin pâdişehi / Lâ-mekândır olamaz devletinin taht-gehi*” (s. 4) şeklinde başlayan “Münâcât” şiirine benzemektedir. Bu açıdan Şinasi'nin dine yaklaşım noktasında ondan etkilendiği düşünülebilir. Tanpınar da Racine'in Şinasi'nin “Münâcât” ve “İlahi” şiirleri üzerindeki tesirine işaret etmiştir (Tanpınar 2007: 183, 192). Daha dikkat çekici olan ise Şinasi'nin Hıristiyan bir

edibin Yahudileri ele aldığı eserinden yaptığı çeviride bu iki dine ait bir nişane olmamasıdır. Şinasi öyle beyitler seçmiştir ki okuyanlar çevirinin aslının bir Müslüman'a ait olduğunu dahi zannedebilir. İnci Enginün de bu noktada Şinasi'nin çeviri için seçtiği parçaların kendi görüşlerini pekiştirecek doğrultuda olduğunu altını çizmiştir (Enginün 2006: 462).

Şinasi'nin Racine'den parçalar çevirdiği ikinci eseri *Athalie*'dir. Bu piyesin çeşitli kısımlarından kıt'a, beyit ve mısra düzeyinde, toplamda otuz altı mısra çevirmiştir (s. 56-63). Racine'in son eseri olan bu piyesin de konusu Kitab-ı Mukaddes'ten alınmıştır ama burada dinî içeriğin yanında Şinasi'nin ilgisini çekecek bir sosyal mesele de vardır: Kraliçe Athalie'nin tahta tek başına sahip olma arzusu ve despotluğu. Piyesin sonunda tanrının yolunda olanlar kazanır ve Athalie tahtını kaybeder (Vardar 1998: 199). *Esther* ile bu piyes dinin yeryüzündeki zaferini dile getirmiş ve iki eser de dinî bir iyimserlikle bitmiştir. Şinasi'nin bir meşrutiyet yanlısı olduğu ve despotizme karşı akla ve adalete değer verdiği (Tanpınar 2007: 189) göz önünde bulundurulduğunda bu esere yönelmesinin sebebi de anlaşılmaktadır. Zira Şinasi'ye göre "(...) *Adalet aklın emrindedir ve insan işlerinde onun tecellisidir. Öbür değerler az çok duygularımıza bağlıdır, hemen keyfileşirler, onları istismar kabildir. (...)*" (Tanpınar 2007: 189). Şinasi'nin *Athalie* çevirilerinden bir beyti örnek olarak veriyoruz:

"Verir akvâtını efrâh-ı tuyûrun Ma'bûd
Lûtfudur âlemiyân üzre serâser memdûd." (s. 61)

Şinasi bunların yanında Racine'in konusunu Antik Yunan'dan alan (Vardar 1998: 194) *Andromaque* piyesinden ve "A Laudes" başlıklı bir şiirinden birer mısra çevirmiştir. *Andromaque*'tan "*Seni sevdim vefasızken niderdim sâdik olsaydın?*" (s. 63) şeklinde yaptığı çeviri sadeliğiyle dikkat çekmektedir. "A Laudes" şiirinden çevirdiği bir mısrayı ise araya "*Mısrâ-yı âtiyi bundan evvelki mısraa müstezâd eyledim*" şeklide bir açıklama koyarak beyte çevirmiştir. Dolayısıyla ikinci mısra Şinasi'nindir: "*Hurşîddir ey necm-i ezel zill-i kesifin / (...) / Ma'lûm olur andan ne imiş nûr-i lâtifin*" (s. 63).

2.2. Lamartine

Lamartine (1790-1869), Şinasi'nin Fransız Romantiklerinden şiir çevirdiği tek şairdir. Bunda muhtemelen Fransa'daki öğrencilik yıllarında onunla tanışması etkili olmuştur. Çevirilerini akli ön plana alan Fransız Klasiklerinden yapan Şinasi'nin bu noktada Lamartine'in tefekküre dayanan Romantik duyuş tarzından etkilendiğini söylemek pek mümkün değildir (Kolcu 2006: 26). Şinasi'nin Lamartine'den etkilendiği en belirgin husus eski şiir geleneğinden koptuğunu belirtmek amacıyla, şiir kitabına ona benzer şekilde *Müntahabât-ı Eş'ârım* (Seçilmiş Şiirlerim) ismini vermesidir (Duman 2016: 67). Lamartine'den yaptığı çevirilerden ikisinin üstüne "*Şâir-i meşhûrunun müntabahât-ı şiiriyyesinden*" (s. 67) şeklinde açıklama koyması da bu etkinin somut bir göstergesidir.

Şinasi, Lamartine'den üç şiir parçası çevirmiştir. Bunlardan ilki şairin *Les Méditations Poétiques* adlı kitabında yer alan on sekiz kıtalık "Souvenirs" şiirinden yaptığı çeviridir (şiirin tamamı için bakınız Kolcu 2006: 27, 161-163). Şinasi bu uzun şiirin sadece dört kıtasını (11-14. kıtalar) çevirmiştir (Kolcu 2006: 26). Bu çevirinin son iki kıtasını örnek olarak aktarıyoruz:

"Eylesem seyr şu yıldızları ger

*Kim eder perde-i leyli pür-fer
Vechini sanki bana arz eyler
Çeşmime hoş görünen her ahter*

*Beni enfâs-ı nesimin ne zamân
Bû-yı ezhâr ile etse sekerân
En güzel râyihası içre hemân
Hep senin nefhamı koklar dil ü cân” (s. 65, 67)*

Şinasi bunun haricinde Lamartine’in *Recueillement Poétiques* eserinden bir kıta ve bir beyti kısaltarak çevirmiştir. Aslı beş mısra olan parçayı kıta şeklinde çevirmiştir (s. 67). Beyit olarak çevirdiği parçaysa altı mısralık “Vers Sur Un Album” adlı şiirin (Kolcu 2006: 123) ilk iki mısraıdır: “Nüsha-i ömr o kitâb-ı müteâlidir kim / Matlabınca edemezler anı feth ü ibhâm” (s. 67). Şiirin devamındaki mısraları çevirmemiştir.

2.3. La Fontaine

Şinasi’nin *Tercüme-i Manzume*’de tamamını çevirdiği tek şiir La Fontaine’in (1621-1695) “Kurt ile Kuzu” fablıdır (s. 69-73). Bu fablı bütün olarak çevirmesinin sebebinin hikâyenin anlam bütünlüğünü korumak olduğunu düşünmekteyiz.

Fabllarında hayvanları kişileştirerek insanlar hakkındaki düşüncelerini ortaya koyan La Fontaine’in (Vardar 1998: 214) “Kurt ile Kuzu”sunda Racine’in *Athalie*’inde olduğu gibi despotizm eleştirisi karşımıza çıkmaktadır. Fablda kurt, masum kuzuyu asılsız suçlamalar neticesinde yer. Adalet kurdun despotizmi karşısında ezilmiştir: “(...) Kaptı der-ân götürdü bişeye dek / Yedi gitti bitirdi da’vâsın / Anla men azze bezze manâsın” (s. 73). Çevirinin sonundaki bu mısralardan sonuncusu fabla Şinasi tarafından eklenmiştir ve Şinasi bu mısra ile fablın mesajını belirginleştirmek istemiştir. Zira “men azze bezze” Arapça bir atasözü olup “güçlü olan zorla alır” anlamına gelmektedir (Sirkecioğlu 2010: 9).

Bunun yanında “Eşek ile Tilki Hikâyesi” (s. 44-46), “Kara Kuş Yavrusu ile Karga Hikâyesi” (s. 46-47) ve “Arı ile Sivrisinek Hikâyesi” (s. 48-49) olmak üzere kendisi de fabllar yazan Şinasi bu minvalde La Fontaine’den etkilenmiştir (Tanpınar 2007: 183). Bununla birlikte Şinasi’nin La Fontaine’e ve fabllara yönelmesinde Doğu edebiyatlarında ve Divan edebiyatında da bu tür hayvan hikâyelerinin bulunması da etkili olmuştur. Burada “(...) Şinasi’nin daima savunduğu Doğu ile Batı arasındaki benzerlikleri işaret etmek amacının bulunduğu da düşünülebilir. (...)” (Enginün 2006: 463).

2.4. Gilbert ve Fénelon

Şinasi, *Tercüme-i Manzume*’de en az yer verdiği bu iki isimden küçük birer parça çevirmiştir. Sert yergi şiirleriyle tanınan Gilbert (1750-1780) genç yaşta attan düşerek ağır yaralanmış ve bir süre sonra ölmüştür (Vardar 1998: 366). Şinasi onun ölümü beklerken yazdığı şiirinden bir kıtayı “Şairin kendi vefatı üzerine kıtası” açıklamasıyla çevirmiştir. Çevirinin ilk iki mısraı şu şekildedir: “Bir ziyafettir hayât oldum misâfir ben ana / Bir dem aldım lezzetin meyyâl-i mevtim hâliyâ” (s. 75).

Şinasi’nin kitabındaki Fénelon (1651-1715) çevirisi ise oldukça dikkat çekicidir. Şinasi, onun, Kral XIV. Louis’nin bir eleştirisi olarak kabul edilen ve öğretici bir roman olan (Vardar 1998: 236,

238) *Télémaque* romanından iki cümleyi iki beyit olarak, yani nesri nazma dönüştürerek çevirmiştir. Bunlardan ikinci beyti örnek olarak aktarıyoruz: “Şeref ol kalbe revâdır ki bu âlem içre / Mihnete sabr eyle zevki ede pâ-mâl hemân” (s. 75).

Télémaque’ta eleştirilen Kral Idoménée, lükse düşkünlüğü ve despotluğuyla dönemin Fransız kralı XIV. Louis’yi andırmaktadır (Vardar 1998: 238) ve bu da Şinasi’nin bu esere yöneliminin sebebini açıklamaktadır. Türkçeye çevrilen ilk roman olarak kabul edilen *Télémaque*’ın çevirisini Yusuf Kâmil Paşa yapmıştır. Şinasi, 2 Ramazan 1279 (21 Şubat 1863) tarihli *Tasvir-i Efkâr*’da çıkan “Telemak Tercümesi” başlıklı kısa bir yazısında hem bu eseri hem de Yusuf Kâmil Paşa’nın çevirisini övmüş ve tükenen bu çevirinin yeni baskısının kendi matbaası olan Tasvir-i Efkâr Matbaası’ndan çıktığı duyurmuştur (s. 149).

3. Şinasi’in Şiir Çevirilerinin Yapısal Özellikleri

Edebî çeviri çalışmalarında genellikle hikâye, roman, tiyatro türlerine nazaran şiir çevirisinin daha zor olduğu kabul edilmiş, hatta şiirin tam anlamıyla çevrilemeyeceğini iddia edenler olmuştur (Erten 1993: 317). Bu noktada özellikle şiir söz konusu olduğunda çevirmenin nasıl bir yöntem izlediği çevirinin başarılı olması açısından önemlidir. Şinasi’nin, Fransızcadan Türkçeye kitap çapında ilk şiir çevirilerini yapan isim olması dolayısıyla, Türkçede inceleyip örnek alabileceği eserler bulunmamaktaydı. Bu, kanaatimizce onun işini bir kat daha zorlaştırmıştır. Bu başlık altında onun *Tercüme-i Manzume*’de nasıl bir yol izlediğini, kitabın ve çevirilerin yapısal özelliklerini irdeleyerek, saptamaya çalışacağız.

3.1. Asıl Metne Bağlılık

Tercüme-i Manzume daha önce de belirttiğimiz gibi Fransızca-Türkçe iki dilli olarak basılmıştır. Bir sayfada şiirin Fransızca aslına, bir sayfada çevirisine yer verilmiş ve bu sayfalara aynı sayfa numarasını konulmuştur (örnek için bakınız: Ek-2). Eser bu şekilde 11x2 sayfadan oluşmaktadır (Şinasi 1859: 1-11). “Yansıtımlı çeviri” adı verilen bu metodu (Coşkun 2020: 244) Şinasi’den sonra başka çevirmenler de benimsenmiştir. Mesela, Süleyman Vehbi *Fransızca Mütâlaâtım / Mes Lectures Françaises* adlı eserini bu şekilde iki dilli olarak yayımlamıştır (Kolcu 1995: 568). Mehmet Cemil ve Hüseyin Fehmi’nin bir ders kitabı formatındaki *Fransızca-Türkçe Tercüme Örnekleri / Français-Turc Modèles de Traduction* adlı kitabı da aynı şekilde yansıtımlı çeviriye örnektir (Coşkun 2020: 244, 261-263).

Tanpınar, Şinasi’nin çevirilerini Fransızca asılları ile beraber kitaplaştırmasını gençlerin Fransızca çalışmalarına katkıda bulunmak için yaptığını düşünmektedir (Tanpınar 2007: 174). Gül Mete Yuva da benzer şekilde bu eserin Fransızca öğretme amacı taşıdığını belirtmiştir (Mete Yuva 2011: 61). Hüseyin Seçmen ise Şinasi’nin okurlarına çevirilerin doğruluğunu ispatlamak için bu yolu seçtiğini öne sürmüştür (Seçmen 1972: 28).

Şinasi bu iki amacı da hedeflemiş olabilir. Biz bunların yanı sıra onun metinlerin asıllarına da yer vermesinde bir başka sebep daha olabileceğini düşünüyoruz, bu da çeviride asıl metne bağlı kaldığını gösterme isteğidir. Bunu düşünmemizin sebebi çevirilerde uyguladığı dikkat çekici bir metottur. Kitabının kapağına Türkçe ve Fransızca olarak “Üzerleri işaretleli olan kelimeler metn-i aslıde bulunmayıp yalnız tercümeyle ilâve olunmuştur” (Şinasi 1859) şeklinde bir açıklama koyan

Şinasi, burada belirttiği gibi hareket etmiş ve çevirilerde eklediği kelimelerin üzerlerine çizgi çekmiştir. Örnek olması için iki parça üzerinde duracağız. İlk olarak Gilbert’den yaptığı çeviriyi alıntılıyoruz:³

“Bir ziyâfettir hayât oldum misafir ben ana
Bir dem aldım lezzetin meyyâl-i mevtim hâliyâ
 Cân verip de refte refte vardığım kabr üstüne
 Kimsecik bir katre gözyaşı döküp **etmez fedâ**” (Şinasi 1859: 11, Şinasi 2005: 75)

Şiirin aslından ikinci mısra Türkçeye “Bir gün görünüyorum ve ölüyorum”, dördüncü mısra “Kimse gözyaşı dökmeye gelmeyecek” şeklinde çevrilebilecekken Şinasi bu mısraları eklediği kelimelerle süsleyerek daha etkileyici olmasını sağlamıştır.⁴ İkinci örneğimiz Racine’in *Athalie*’sinden:

“Padişâhân-ı milel sâcid olup pîşinde
 Bûs eder hâkini akdâm-ı **şeref-pinhânın**” (Şinasi 1859: 4, Şinasi 2005: 61)

Racine’in Kudüs’e seslendiği bu parçanın son mısraı “Ayağının tozunu/toprağını öpüyorlar” şeklinde çevrilebilecekken Şinasi mısraa “şeref-pinhân” ifâdesini ekleyerek “şeref saklı ayaklarının tozunu” şeklinde bir anlamla beyti süslemiştir. Ayrıca bu örneklerde ve Şinasi’nin yaptığı diğer eklemelerde belirttiğimiz gibi bir süsleme niyeti olabileceği gibi bazı durumlarda mısraı ölçüye uydurmak için de buna yönelmiş olabilir.

Şinasi’nin bu şekilde yaptığı eklemeler kitabın geneli içerisinde oldukça azdır. Bizce o, kendi eklediği kelime ve ifâdeleri böyle işaretleyerek çeviride asıl metne ne kadar bağlı olduğunu ortaya koymak istemiştir.

Şinasi’nin asıl metne bağlılık konusunda dikkat çeken bir başka uygulaması La Fontaine’den yaptığı çeviride karşımıza çıkmaktadır. Şinasi, hem fablın hem kendi çevirisinin her mısraını numaralandırmıştır (Şinasi 1859: 8-10, Şinasi 2005: 68-73). Böylece özellikle Fransız cümle yapısıyla Türkçe cümle yapısındaki farklılıklardan doğabilecek mısra değişikliklerini gösterme imkânı bulmuştur. Mesela; çeviride üçüncü ve dördüncü mısraların yerini değiştirmiş, on üçüncü ve on dördüncü mısraları birleştirip tek mısra hâlinde çevirmiştir. Bunun yanında kendisi eklediği mısraların yine üzerine çizgi çekmekle beraber bu mısraları numaralandırmamış, kendi eklediğinin belli olması için bunların başına sadece nokta koymuştur. Bunlar sayesinde Fransızca bilen bir okur metnin aslıyla çevirisini mısra mısra karşılaştırma olanağı bulacak ve yine Şinasi’nin asıl metne ne kadar bağlı kaldığını görecektir.

Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde Gül Mete Yuva’nın Osmanlı’daki ilk edebî çevirilerde asıl metne sadık olunmadığı yönündeki değerlendirmesine (Mete Yuva 2011: 56) rağmen, kanaatimizce Şinasi, yaptığı değişiklikleri işaretleyerek çeviride asıl metne bağlılık hususuna ne kadar önem verdiğini bizzat göstermiştir.

³ Şinasi’nin üzerlerini çizdiği kelimeleri biz koyu olarak işaretledik. İlk baskıdaki uygulama için bakınız: Ek-3. İsmail Parlatır ve Nurullah Çetin’in hazırladığı Şinasi’nin *Bütün Eserleri*’nde bu işaretlemeler gösterilmemiştir.

⁴ Burada ve bir sonraki örnekte Fransızca konusunda destek aldığım değerli arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Huri Yiğit’e teşekkür ederim.

3.2. Nazım Birimi

Şinasi bütün çevirilerini manzum yapmıştır. Şiirlerin mensur çevrilmesi Şinasi'den sonra da bir süre tercih edilmemiştir (Kolcu 1995: 122). Bu bağlamda onun nazım birimi tercihinin baktığımızda çevirilerinde daha ziyade beyitten yararlandığını görmekteyiz. Bunda kimi zaman Racine'in *Esther*'inde olduğu gibi çevirdiği metnin aslının beyitlerle yazılmış olmasının (s. 54-55) yanında Divan şiirinde de ağırlıklı olarak beyit nazım biriminin kullanılması etkilidir. Kıta nazım birimiyle yazılmış Lamartine ve Gilbert'in şiirlerinden parçalarıysa aslına uygun olarak kıta şeklinde çevirmiştir (s. 65-67, 75). Bunun yanında Racine'den iki tane mısra çevirisi de görülmektedir (s. 63).

Şinasi'nin çevirilerinde nazım birimi ve şekilleri açısından dikkat çekici bir uygulama Racine'in *Athalie*'sinin birinci perde dördüncü sahnesinden yaptığı çeviride karşımıza çıkmaktadır. Şinasi aslı beyit, kıta ve beşli bentlerden oluşan bu parçayı bazı mısraların yerlerini değiştirerek beşli bentlerin ardından tekrar eden bir beyit düzeniyle, aaaaa/aa/bbbbbb/aa/ccccc/aa şeklinde kafiyelerek çevirmiştir (s. 56-59). Çeviri bu yapısıyla her bendin sonunda yinelenen bir vasıta beytinin bulunduğu ve dinî konuların işlendiği (Dilçin 2004: 250) tercî-i bend nazım şeklini andırmaktadır. Şinasi, asıl metinde koronun söylediği "*Tout l'univers est plein de sa magnificence, / Chantons, publions ses bienfaits*" (s. 56) beytini "*Leb-rîzdir üşkûhu ile cümle-i ekvân / Âheng edelim, eyleyelim lûtfunu ilân*" (s. 57) şeklinde çevirmiş ve vasıta beyti olarak kullanmıştır. Çeviri dinî içerikli olması ve bentlerin sonunda vasıta beytinin tekrar etmesiyle tercî-i bendin özelliklerine uygun bir yapı sergilerken çift sayılı mısralardan oluşan bentlerden değil de beş mısralı bentlerden oluşmasıyla tercî-i bentten ayrılmaktadır.

Şinasi'nin çevirilerindeki bu nazım birimi uygulamaları onun sentezci kişiliğinin de bir yansımasıdır. Şiirlerinde Batı'dan aldığı yeni fikirleri şiir geleneğine uygun nazım birim ve şekilleri aracılığıyla işleyen Şinasi'nin (Enginün 2012: 11) bu tavrı çevirilerinde de görülmektedir. Fransız edebiyatından yaptığı bu çevirilerin Türk şiir geleneğinin biçim standartlarına belli ölçülerde uygun olmasını sağlamıştır. Onun bu tavrını ölçü ve kâfiye uygulamalarında da görmekteyiz.

3.3. Ölçü

Şinasi, *Tercüme-i Manzume*'deki çevirilerini aruz ölçüsüyle yapmıştır. Saliha Parker'e göre Şinasi'nin çevirilerinde aruzu kullanmasının sebebi "(...) seçtiği şiirlerin yerli dizgenin normlarına göre, içerik bakımından olduğu kadar biçim bakımından da 'kabul edilebilir' (...)" (Paker 1987: 35) olmasını sağlamaktır. Bu, yukarıda vurguladığımız gibi, onun sentezci tavrını da desteklemektedir. Örnek olarak çevirilerden ikisinin ölçüsünü aktarıyoruz:

- Racine'in *Athalie*'sinin üçüncü perde yedinci sahnesinden:
mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün (. ___ / . ___ / . ___ / . ___)
"*Eyâ Beytü'l-Mukaddes bâis-i derdi dilimsin sen*
O hüsnün kangı el selbeyledi bir günde hep birden" (s. 61)

- La Fontaine'in "Kurt ile Kuzu" fablının ilk beyti:
mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün (. ___ / . ___ / . ___)
"*Nedir el hükmü li'l-gâlib meâli*
Bililmekçün getirdik bu misâli" (s. 69)

3.4. Kâfiye Düzeni

Tercüme-i Manzume'deki çevirilere kâfiye düzeni açısından baktığımızda asıl metinde düz kâfiyeli olan beyitleri buna uygun bir biçimde (aa/bb/cc...) çevirdiğini⁵ ama bazı kıtaların kâfiye düzeninde değişikliğe gittiğini görmekteyiz. Bunlar sarmal kâfiyeli olan kıtalardır. *Athalie*'nin abba şeklinde sarmal kâfiyeli iki kıtasını aaba şeklinde çevirmiştir (s. 60-61). Lamartine'in sarmal kâfiyeli "Souvenirs" şiirinden dört kıtayı ise (s. 64-67) aaaa/bbbb/cccc/dddd şeklinde çevirmiştir (Akıncı 1966: 31, Kolcu 2006: 28-29). Şinasi'nin sarmal kâfiyeleri düze çevirmesinin sebebi kendisine gelene kadar Türk şiirinde sarmal kâfiyenin kullanılmaması (Dilçin 2004: 368) olabilir. Şinasi bu noktada da Saliha Parker'in belirttiği (Paker 1987: 35) gibi çevirilerinin kabul edilebilir olması için yerli normlara uygun hareket etmeye çalışmıştır. Ayrıca Gilbert'in abab şeklinde çapraz kâfiyeli kıtasını da aaba şeklinde düz kâfiyeli olarak çevirmiştir (s. 74-75).

Sonuç

Fransızca'yı ilk olarak devlet memurluğu esnasında öğrenen Şinasi, bu sayede Fransa'ya gitme ve orada eğitim alma imkânı bulmuştur. Fransa'daki öğrencilik yılları ona bu dili kendi kültürü içinde tanıma ve kullanabilme fırsatı sunmuştur. Ayrıca Lamartine gibi dönemin önemli bazı isimleriyle de tanışan Şinasi, burada Fransız edebiyatına dair bilgisini de arttırmıştır. İstanbul'a geri döndüğünde Fransa yıllarının birikimini *Tercüme-i Manzume* ile esere dönüştürmüştür. Pek çok alanda öncü olan Şinasi bu eseriyle Fransız edebiyatından kitap çapında ilk çevirileri yapmış ve bu alanda da öncü olmuştur. Küçük hacmine rağmen *Tercüme-i Manzume* hem Fransız edebiyatının Osmanlı'da tanınmasına katkı sağladığı için hem de çeviri metodu açısından önemli bir eserdir.

Lamartine haricinde eserinde tamamen Fransız Klasiklerine yer veren Şinasi'nin çevirilerindeki isim tercihleri fikrî ve edebî dünyasının kaynakları ile Batı medeniyetiyle temas kurma biçimini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda görülmektedir ki Şinasi'nin sentezci kişiliğinin kaynaklarından birisi Fransız edebiyatı ve bu edebiyat içerisinde de özel olarak Klasisizm'dir. Çünkü o, Klasikler gibi akılcılığa önem vermektedir.

Tercüme-i Manzume, bu noktada en geniş anlamda Türk edebiyatının Batı dünyasıyla tanışmasının da başlangıç noktalarındandır. Eser, çeviri tarihimizin ilklerinden olmasının yanı sıra Türk düşünce tarihinin yönelimlerini göstermesi bakımından da önem taşımaktadır. Zira Şinasi'nin Klasisizm odaklı bu çevirileri Fransız Klasiklerinin eserlerinin ve düşüncelerinin tanıtılmasını sağlamıştır. Şinasi, daha sonra Klasisizm'in aklı ön plana alma gibi ilkelerini kendi şiir ve yazılarında da işleyerek bunların yaygınlaşmasını hedeflemiştir. Onun bu çabaları Tanzimat anlayışıyla koşut bir görünüme sahiptir. *Tercüme-i Manzume* ayrıca, ağırlığı Fransız Klasiklerine vermesiyle Türk edebiyatında Batı'daki edebî akımlarla kurulan ilişkinin seyrinin nasıl başladığını da göstermektedir.

Çeviri metodu açısından baktığımızda Şinasi'nin bu çevirilerinin titiz bir çalışma sonucu ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. İki dilli yayımladığı kitabında özellikle asıl metne bağlı kalarak

⁵ Şinasi, şiir geleneğine göre aa/ba/ca/da... şeklinde kâfiyelenmesi gereken "Münâcât" ve "İlâhî" (s. 4-6) şiirleriyle bir kasidesini (s. 8-9) de çevirilerindeki gibi aa/bb/cc/dd... şeklinde kâfiyelemiştir. Mehmet Kaplan, Şinasi'nin kullandığı bu kâfiye düzenini Türkçeye daha uygun bulmuş olabileceği için tercih ettiğini düşünmektedir (Kaplan 2002: 256). Biz, Şinasi'nin bu tercihinde çevirdiği şiirlerin bir kısmında bu kâfiye düzeni olduğu için Fransız edebiyatından gelen bir tesirin de etkili olduğunu düşünmekteyiz.

çeviri yaptığını eklediği kelimeleri işaretleyerek gösteren Şinasi; nazım birimi, aruz ve kâfiye açısından ise Divan şiiri geleneğine bağlı bir yaklaşım sergilemiştir. Bundaki amacı çevirilerinin o dönemki şiir ortamı içinde kabul görmesini sağlamaktır. Ayrıca bu, onun sentezci kişiliğinin yansımalarından birisidir.

Tüm bunları birlikte değerlendirdiğimizde Şinasi'nin başarılı olarak nitelendirilebilecek bir ilk örnek ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Örnek alabileceği başarılı çevirilerin olmadığı bir dönemde bu işi titizlikle yapması aynı zamanda Şinasi'nin çalışmalarına gösterdiği özenin de bir nişanesidir.

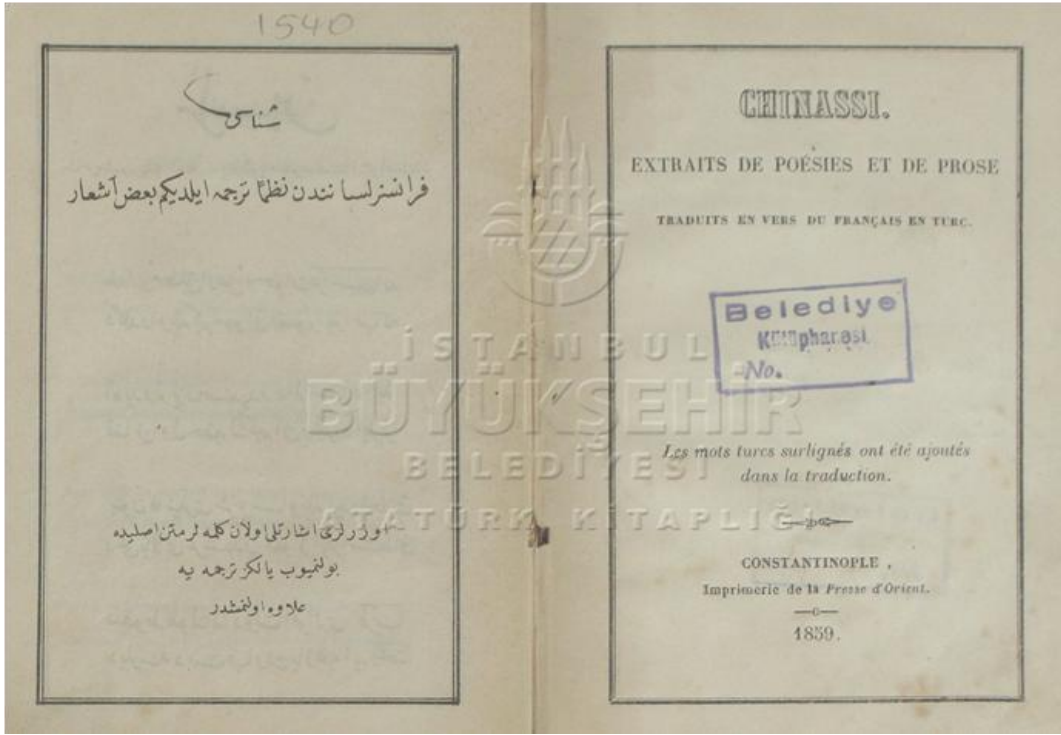
Kaynaklar

- Akıncı, Gündüz (1966). *Batıya Yönelirken Şinasi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Aydın, Abdulhalim (2017). “Batı Kavşağında Şinasi ve Duruşu”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt: 27, sayı: 2, s. 17-26.
- Akyüz, Kenan (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Bilgegil, M. Kaya (1972). *Şâir Şinâsî - Hâl Tercümesi Üzerinde Küçük Bir Araştırma*. İstanbul: İrfan Matbaası.
- Coşkun, Osman (2020). “Osmanlı Son Dönem Çeviri Yöntemleri Üzerine Bir İnceleme”. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, sayı: 21, s. 223-263.
- Cömert, Bedrettin (1978). “Kuramsal Açıdan Çeviri Sorunu”. *Türk Dili Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, sayı: 322, s. 3-21.
- Dilçin, Cem (2004). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Duman, Halûk Harun (2016). “Çağdaşlaşmanın Öncüsü Şinasi'nin Şairliği ve Şiirleri”. *Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu Bildiriler Kitabı 1. Cilt*. Editör: Hacı İbrahim Delice. Bartın: Bartın Üniversitesi Yayınları.
- Ebüzziya, Ziyad (1997). *Şinasi*. Haz. Hüseyin Çelik. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Enginün, İnci (2006). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün, İnci (2012). “Yeni Fikirlerin Yansıma Alanı Olarak Edebiyat (1859-1923)”. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları-2*. İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 9-25.
- Erten, Asalet (1993). “Çeviri Ediminde Kayıplar Sorunu”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 10, sayı: 1, s. 315-330.
- Kaplan, Mehmet (2002). “Şinasi'nin Türk Şiirinde Yaptığı Yenilik”. *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-1*. İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 253-274.
- Kefeli, Emel (2017). *Batı Edebiyatında Akımlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

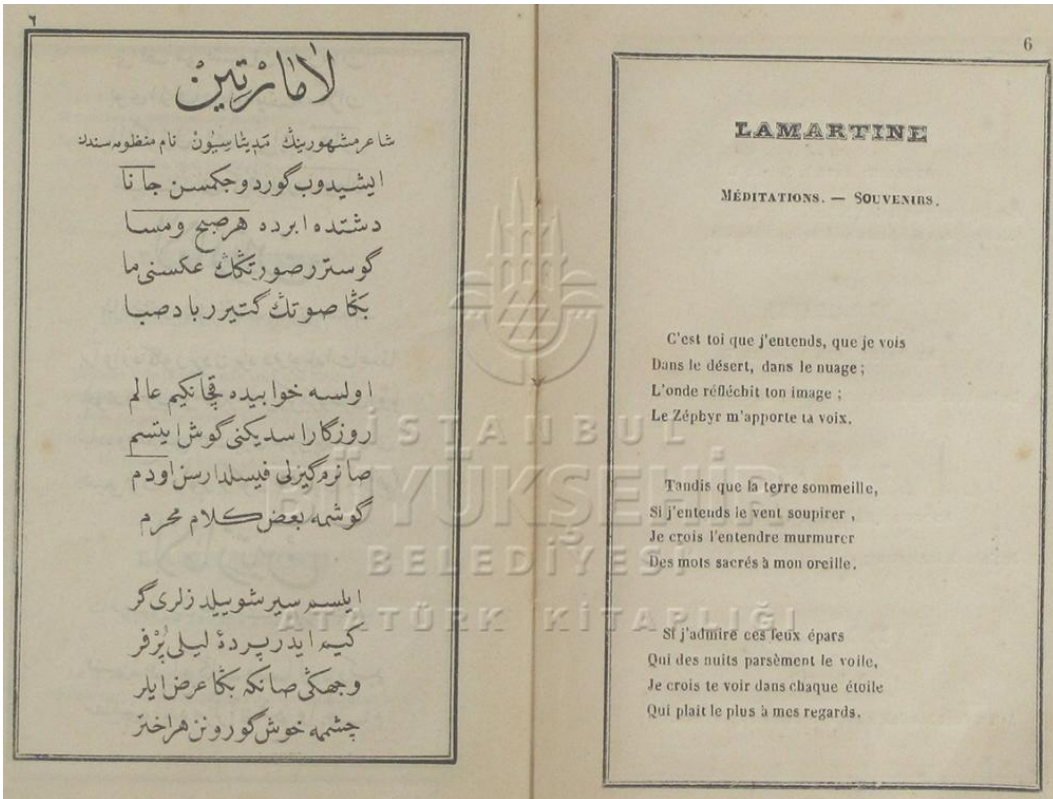
- Kolcu, Ali İhsan (1995). *Tanzimat ve Servet-i Fünûn Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Üzerinde Bir Araştırma (1859-1901)*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Kolcu, Ali İhsan (2006). *Ondokuzuncu Asır Türk Edebiyatında Alphonse de Lamartine Tercümeleri ve Tesiri*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Mermutlu, Bedri (2003). *Sosyal Düşünce Tarihimizde Şinasi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Mete Yuva, Gül (2011). *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları*. İstanbul: YKY.
- Odacıoğlu, Mehmet Cem (2019). "Re-evaluation of The Translation Concept in The Light of The Principle of Invisibility in Translation". *6th Eurasian Conference on Language and Social Sciences Proceeding Book*. Uzbekistan: Samarkand State University, s. 240-245.
- Paker, Saliha (1987). "Tanzimat Döneminde Avrupa Edebiyatından Çeviriler". Çev. Ali Tükel. *Metis Çeviri*, sayı: 1, s. 31-43.
- Seçmen, Hüseyin (1972). *Şinasi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sirkecioğlu, Murat (2010). *Osmanlıcada La Fontaine: Mehmed Ali Çevirisi Üzerine Betimleyici Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Şinasi (1859). *Fransız Lisanından Tercüme Ettiğim Bazı Eş'âr / Extraits de Poésies et de Prose - Traduits en Vers du Français en Turc*. Constantinople: Presse d'Orient.
- Şinasi (2005). *Bütün Eserleri*. Haz. İsmail Parlatır ve Nurullah Çetin. Ankara: Ekin Kitabevi.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2007). *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. Haz. Abdullah Uçman. İstanbul: YKY.
- Vardar, Berke (1998). *Fransız Edebiyatı*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Ekler

Ek-1: Eserin birinci baskısının kapağı

Ek-2: “Yansıtımlı çeviri” metoduyla Fransızca-Türkçe olarak düzenlenen eserin bu özelliğine bir örnek

Ek-3: Şinasi'nin çevirilerinde kendi eklediği ifâdeleri belirtmek için bunların üzerine çizgi çekmesine bir örnek

